VIGESIMA QVINTA DIES MAII.
DE S. GREGORIO SEPTIMO PONTIFICE ROMANO.
ACTA PONTIFICALIA.

Ex Libro Ms. censuali Centii Camerarii, postea Honorii III. collata cum Ms. Nicolai Cardinalis de Arragonia.

Gregorius Septimus, Pontifex Romanus (S.)

EX MS. CENTII.

CAPVT I.

Electio Gregorii; Centii Romani & Guiberti Ravennatis machinationes punitæ; Henrici ad depositionem Pontificis progressa insolentia castigata.

1. Gregorius VII, natione Tuscus, patria Suanensis, oppido Ronaco, ex patre Bonito, sedit annis XII, [Acclamatione populari postulatus,] mense uno, diebus quatuo. Defuncto Alexandro Papa, & in Lateranensi ecclesia honorifice tumulato, dum Hildebrandus Archidiaconus adhuc esset in ejus obsequiis occupatus, repente factus est in ipsa ecclesia maximus Cleri & Populi Romani concursus, clamantium & dicentium, Hildebrandum Archidiaconum Beatus Petrus elegit. Quo audito idem Archidiaconus expavit, & quasi extra se raptus cucurrit ad pulpitum, cupiens populum ipsum frementem sedare & a sua intentione retrahere. Sed Hugo Candidus Cardinalis, ubi omnium vota in eumdem Archidiaconum convenisse indubitanter cognovit, citius percucurrit ad populum; & in hunc modum alloquitur, dicens: Ecce, carissimi Fratres, scitis & indubitanter cognoscitis, quod a diebus B. Leonis Papæ, hic Archidiaconus, tamquam vir prudens &

probatus, hanc sacrosanctam Romanam Ecclesiam plurimum exaltavit, & civitatem istam ab imminentibus periculis liberavit: unde, quia idoniorem ad Ecclesiæ regimen & Urbis defensionem invenire nequimus, [& inthronizatus,] Nos Episcopi & Cardinales in nomine Domini, unanimiter ipsum nobis & vobis in Pastorem & Episcopum animarum vestrarum eligimus. Et continuo, universitate Populi & Cleri acclamante, Dominum Gregorium Papam sanctus Petrus elegit, indutus rubea chlamyde (sicut moris est) & Papali e mitra insignitus; invitus & mœrens, in Beati Petri cathedra fuit inthronizatus.

2. Altera autem die apud semetipsum solicita mente pertractans, ad quam grave periculum devenisset; æstuare cœpit, & nimis dolere: sed cum aliam excusationem de relinquendo Papatu non invenisset; nuntios ad regem Henricum celeriter destinavit, [jubente Henrico Imp. consecratur.] per quos & electionem de se factam ei aperuit, & ne assensum præberet ipsum attentius exoravit: quod si non faceret, certum sibi esset, quod graviores & manifestos ipsius excessus impunitos nullatenus toleraret. Rex vero, ubi electionis veritatem cognovit, electioni ejus assensum præbuit: & statim Gregorium Vercellensem Episcopum, Italici Regni Cancellarium, ad Urbem transmisit, quatenus auctoritate Regia electionem ipsam confirmaret, & consecrationi ejus interesse studeret: quod sine dilatione factum est: nam & infra octavas Pentecostes in Presbyterum est ordinatus, & in Natali Apostolorum in Romanum Pontificem consecratus. Percepta igitur Apostolicæ dignitatis plenitudine, [Missi ab eo ad Regem Legati,] eumdem Regem benigne ac paterne commonuit, ut Matri suæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ se devotum & subjectum filium exhiberet; atque ab Episcopatuum & Ecclesiarum venditione omnino quiesceret: ad quod pium opus efficaciter prosequendum transmittere studuit matrem

ipsius Agnetem Imperatricem, una cum Gherardo Ostiensi, Uberto Prænestino, & R. Cumano Episcopis: qui ejusdem Pontificis legatione suscepta usque in Bavariam transeuntes, ad Regis præsentiam pariter accesserunt. Receptis igitur affectuose Legatis ipsis, & digno cum honore tractatis, cum per dies plurimos Rex de sua emendatione sanctæ commonitionis verba mansuete ac patienter audiret; [Synodum quidem cogere prohibentur,] quinque nobiles viros familiares suos, ab Alexandro Papa excommunicatos vix a consortio & societate sua removit, Synodum vero in regione ipsa celebrare Legatis nequaquam permisit; allegans per Lemarum Bremensem Episcopum, vices Romani Pontificis Maguntino Archiepiscopo in Germania, sicut in antiquis Ecclesiæ suæ privilegiis continetur, esse concessas. Cui Legati Sedis Apostolicæ sic responderunt: De Legationis officio Venerabilis Fratris certum tibi esse debet, quod neque auctoritas canonica neque mos ecclesiasticus habet, ut ultra obitum ejus qui dederat Romani Pontificis protendatur. Præterea, sicut in quodam primi Leonis Papæ Capitulo continetur, [honorifice tamen remittuntur] Romanus Pontifex ita Episcopis vices suas committit, ut in partem solicitudinis sint vocati, non in plenitudinem potestatis. Sed ut breviter ad finem hujus controversiæ veniamus, Synodo hac sagacitate disturbata, & eodem Bremensi pro inobedientia & rebellione ab officio Sacerdotali suspenso, Legati a Rege amplis muneribus honorati, cum ejus gratia & benigno responso, incolumes ad Urbem redierunt Romanam.

3. Evolutis autem paucis diebus, Hermannus Bambergensis Episcopus, qui pro susceptione Pallii Romam venerat, convictus de Simonia in conspectu Gregorii Papæ, Episcopalis & Sacerdotalis officii depositionem incurrit, [Ad Synodum veniens Guibertus Ravennas,] & in locum ejus per mandatum ejusdem Pontificis alius est subrogatus: de Constantiensi quoque

Antistite idem factum est. Interea nihil mali de Rege Henrico suspicans Gregorius Papa Romanus, generale Concilium convocavit, in quo Guibertus Ravennatensis, cum Episcoporum diversarum Provinciarum immensa multitudine, sedit. Præterea & egregia Comitissa Matildis, Aczo Marchio, & Gisulfus Salernitanus Princeps eidem non defuere Concilio: sed inter cetera ipsius Concilii acta Normanni & Robertus Guiscardus excommunicati fuerunt. Soluto itaque Concilio, & redeuntibus ad propria ceteris, [clam se adjungit seditiosis,] qui fuerant convocati; Guibertus Ravennatensis cum Papa Gregorio, in dolo, utpote qui ad Papatum jam anhelabat, remansit. Et quoniam uniuscujusque proprium solet esse, ut qualis ipse fuerit, tales sibi & alios conjungi velit; quoscumque in Roma facinorosos & adversatos Pontifici reperit, muneribus vel promissis favorabiles sibi & juratos facere studuit: inter quos illum sceleratissimum virum Centium, Præfecti Stephani filium, de quo supra fecimus mentionem, amicum & secretarium acquisivit, & cum eo contra Patrem suum nequiter se armavit. Hic inter alia, quæ impune fecerat mala, [ex quibus postea Centius Pontificem capit,] excelsam turrim supra pontem S. Petri construxerat, & a transeuntibus de novo o Pedatiam jugiter extorquebat. Hic, Deo & hominibus odiosus, in sacratissima nocte Nativitatis Domini, ipsum Christi Vicarium Dominum Gregorium Papam, Missarum solennia celebrantem, ab altari sanctæ Dei Genitricis, quod dicitur ad Præsepe, ausu sacrilego rapuit; & cum suis complicibus ad prædictam turrim violenter asportare præsumpsit. Unde universitas Romanorum in ira pro invasione sui Pontificis vehementer exarsit, [non impune.] & in eadem nocte ipsum in eadem turri districte obsedit. Mane autem facto Romani, & turrim funditus destruxerunt, & ipsum sacrilegum atrociter trucidassent, nisi eum boni Magistri discipulus beatus Pontifex ex mortis periculo liberasset. Quo facto, celebraturus cum Fratribus, & aliis Ecclesiæ

fidelibus de more convivium, ad Lateranense palatium remeavit. In secunda vero die post Pascha, populus Romanus eumdem Centium cum omnibus suis complicibus in rebus propriis condemnavit, & in perpetuum ab urbe Romana exclusit.

4. Post hæc autem supradictus Guibertus licentiam revertendi Ravennam a Domino Gregorio dolose petivit, [Guibertus Ravennam regressus,] quatenus eum lædere opportunius posset, quem fraudulenter se diligere ostendebat. Nam ubi Ravennam devenit, postposito juramento quod in consecratione sua Alexandro Papæ ejusque successoribus fecerat, cum Theobaldo Mediolanensi, & aliis cervicosis Episcopis Lombardiæ conspiravit, atque adversus Pastorem suum occulte seditionem exercuit. Unde factum est, quod expeditio, quam Pontifex per Ducem Gotifredum ejusque uxorem illustrem Comitissam Matildam atque alios Nobiles, [palam deficit,] contra Normannos & ceteros Ecclesiæ hostes, de Lombardia excitaverat, in detrimentum Ecclesiæ disturbata est atque dirupta. Per Hugonem quoque Candidum, Regem Henricum & Robertum Guiscardum contra eumdem Pontificem omnimodo studuit instigare, sicut vir apostaticus omni dolo & malitia plenus, qui jam secundo ad apostasiam redire nequaquam erubuit. [ideoque ex communicatur.] Eodem tempore Dominus Gregorius circa mediam Quadragesimam Concilium celebravit, in quo saepedictum Guibertum, quia vocatus venire contempsit, ab Episcopali officio tamquam perjurum suspendit, & eumdem Hugonem Candidum, secundum Apostoli dictum, Hæreticum hominem post primam & secundam commonitionem devita, perpetuo ab Ecclesia sequestravit. [Tit. 3, 10,] Sed cum ista in Italia fierent, [Henricus, victoria de Saxonibus elatus,] Saxones contra Regem Henricum fortiter rebellarunt, ea videlicet occasione, quia eis onus importabile satagebat imponere: unde accidit quod Rex,

in manu valida & multitudine gravi, Saxoniam ex improviso intravit: sed quoniam eos imparatos invasit, victoriam quamvis cruentissimam habuit. Quippe, sicut a prudentibus dicebatur, quinque millia virorum ex parte Regis in eodem bello ceciderunt: verumtamen quia eosdem Saxones sibi non potuit subjugare, Rex tamquam victoriosus in Franciam remeavit. Statim immensa Episcoporum multitudine convocata, non egit gratias Deo pro adepta victoria, sed elevatum est cor ejus, & se super se nimis extollens, in tantam audaciam vesaniamque prorupit, ut Patrem suum Gregorium Papam, qui sedem Apostolicam per triennium in pace tenuerat, impiorum consilio abdicare praesumpsit, & ab Ecclesia quantum in eo fuit expellere operam & studium pro viribus dedit. Decrevit etiam, firmiterque constituit, ut nullus deinceps Episcopus, vel Abbas, [præsumit Gregorium abdicare:] seu Dux, aut alia principalis persona, eidem Gregorio tamquam Papæ aliquatenus obediere deberet.

5. Ut autem hanc perniciosam dispositionem posset efficaciter adimplere, quemdam Rolandum Parmensem detestabilem Clericum, & alios execrabiles viros, cum litteris suis Romam transmisit, quatenus causam ipsam vivaciter & intrepide prosequerentur. Qui nefaria legatione suscepta, processerunt usque ad urbem: & venientes ad Pontificem tunc in Synodo residentem, in primis Regis litteras præsentarunt, & consequenter per os ipsius Rolandi, cum nimio fastu & contumacia, [qua re ex ejus legatis audita;] locuti sunt in hunc modum: Misit nos Dominus noster Henricus Rex, de consilio Episcoporum suorum & Principum, ut ea quæ noviter de statu Ecclesiæ censuit & irrevocabiliter statuit vobis publice demonstremus, & efficaciter prosequamur. Inde est quod præcipimus, & ex auctoritate Regis præcipiendo mandamus tibi Gregorio, ut de Apostolica Sede sine mora descendas, & amodo de Papatu, sicut vitam tuam diligis; te nullatenus intromittas. Vobis autem Episcopis &

Cardinalibus eodem modo injungimus, ut recepturi Pontificem ad ejusdem Regis præsentiam festinetis. Quibus blasphemiis auditis, contra eumdem Pontificis convitiatorem tota Synodus ita vehementer exarsit, quod nisi pia mansuetudo Beati Papæ Gregorii se objecisset, ipsum fideles Ecclesiæ cum lapidibus trucidassent. Die vero altera litteræ ab Episcopis Ultramontanis Pontifici sunt delatæ, in quibus confitebantur se errasse, & nimium deliquisse: postulabant quoque veniam, & omnem de cetero sibi obedientiam observare firmiter spoponderunt. Vix itaque sedato tumultu, Synodalis tractatus in tranquillitate processit: [merito excommunicatur & abdicatur ipse,] sed cum tempus jam instaret absolvendi Synodum, Pontifex habito cum centum & decem Episcopis utiliori consilio, in eumdem Regem, qui Ecclesiæ unitatem scindere attentavit, excommunicationis sententiam protulit, & usque ad condignam satisfactionem sententiam ipsam firmiter observari præcepit. Quod neque reprehensibile, nec novum ab aliquo æstimari debet: cum a sanctorum Patrum sanctionibus minime discreparet, & a pluribus Romanis Pontificibus hoc ipsum etiam pro minoribus causis reperiatur factum.

6. In Chalcedonensi namque Concilio, præsentibus sexcentis Episcopis, de Dioscoro Alexandrino sic legitur: [sicuti sæpe alias ab aliis Pontificibus alii.] Quoniam secundum excessum priorem iniquitatem valde transcendit (præsumpserat enim excommunicationis sententiam supra sanctissimum Papam Leonem dictare) Anatolius Constantinopolicus Episcopus dixit, propter fidem non est damnandus Dioscorus, sed quia excommunicationem fecit Domino Archiepiscopo Leoni. Numquid ibi legitur inquisitionem factam fuisse, utrum juste, an injuste, Dioscorus excommunicatus fuisset? Non utique: sed ideo, quia cum esset inferior, conatus est majorem quibuslibet injuriis lacescere. In octava itaque Synodo inter cetera ita legitur: Definivimus neminem

prorsus mundi potentum, quemquam eorum qui Patriarchalibus Sedibus præsunt inhonorare, aut a proprio throno expellere, sed omni honore ac reverentia dignos judicare; præcipue sanctissimum Papam senioris Romæ sed nec quicumque contra Romanum Pontificem circumscriptiones ac verba complicare vel componere, quasi diffamatorum quorumdem criminum, quod nuper Photius, & multo ante Dioscorus fecit. Quisquis vero tanta jactantia, & audacia usus fuerit, ut secundum Photium & Dioscorum, in scriptis, vel sine scriptis, injurias quasdam contra Sedem primam S. Petri Principis Apostolorum moveat, æqualem & eamdem quam illi condemnationem accipiat: si vero quis aliqua Dei potestate fruens vel potens, pellere tentaverit præfatum Apostolicæ Cathedræ Papam vel aliorum Patriarcharum quemquam, anathema sit. Præterea notissimum & indubitatum est, quod multi Romanorum Pontificum, etiam pro minoribus causis, nonnullos Imperatores & Reges, non solummodo excommunicaverunt, sed a Regno deposuerunt, & in eorum locis alios subrogarunt. Innocentius siquidem Papa Imperatorem Arcadium, magni Theodosii filium, pro eo quod Joannis Chrysostomi depositioni interfuit, quam Theophilus Alexandrinus una cum aliis Orientalibus Patriarchis consensu aliorum Episcoporum sine assensu Romani Pontificis dictaverat, excommunicavit, eorumque depositionem cassavit; mitissimus vero Imperator, mox ut factum cognovit, non rebellis extitit, sed veniam humiliter petiit & impetravit. Constantinus Papa Justinianum Imperatorem Constantini filium, propter non decentem legatorum suorum susceptionem, excommunicavit: qui postmodum in Constantinopolitanæ urbis platea pedibus ejus cum regno prostratus, tamdiu petiit veniam donec impetravit. Anastasius Papa Anastasium Imperatorem excommunicavit, qui proterve loquens de Papa, in ipso Palatio fulmine percussus interiit. Gregorius III Leonem Imperatorem, non solum excommunicavit sed etiam Regno privavit. Stephanus Papa Carolum y Pipini Regis

fratrem a Regno deposuit, & Pipinum in ejus loco substituit. Nicolaus quoque Romanus Pontifex duos Imperatores uno eodemque tempore excommunicavit; Michaëlem videlicet Orientalem, propter Ignatium Constantinopolitanum Episcopum sine judicio Papæ a Sede sua dejectum; & Lotharium Occidentalem, propter Gualdradæ pellicis suæ societatem. Beatus quoque Ambrosius, non Romanus, sed Mediolanensis Pontifex, Maximum Tyrannum & Theodosium Imperatorem ab Ecclesia pulsos excommunicavit, ut non ambiguum est. Quis ergo nisi mente captus ignorat, Regiam potestatem Pontificibus esse subjectam? & quis credat a subjectione Romani Pontificis se alienum esse, nisi qui exigentibus peccatis suis inter oves Christi non meruit numerari? Sed jam rei ordinem, quem incepimus, prosequamur.

CAPUT II.

Henrici pervicacia, Rudolphi electio, irriti conatus Gregorii pro pace.

7. [Schismaticis Gregorium abdicantibus,] Interea ubi de Regis banno ad aures vulgi personuit, totus orbis Romanus nimio timore perterritus non mediocriter vacillavit: Italici namque Antistites & Episcopi Teutonici Regni super tanta dissensione in partes se diviserunt, & auctore Guiberto apud Papiam contumaces Episcopi Lombardiæ post Pascha convenerunt in unum: ibique, imitantes Photium & Dioscorum, Dominum Papam senioris Romæ ore sacrilego excommunicare instinctu diabolico praesumpserunt. Quod factum attendentes Principes Regni, non mediocriter dubitare cœperunt, an excommunicationem ipsam contemnere, an eam reverenter observare [deberent]: maxime cum in eorum lege contineatur, ut siquis infra annum & diem ab excommunicationis vinculo non fuerit absolutus, omni careat dignitatis honore. Unde ad eorum consultationem

prudentes Episcopi hujusmodi dederunt responsun, quod, secundum statuta & exempla sanctorum Patrum, Romanus Pontifex a nemine judicari seu excommunicari ullatenus potest. Ideo Principes ipsi (quoniam secundum malitiam instantis temporis melius nihil invenerunt) cum Rodulpho, [& Principibus pro Henrico intercedenbus,] Guelfone, ac Theoderico Ducibus, & aliis majoribus Regni juramento firmarunt, ut si Rex consilio eorum acquiescere vellet, operam suam efficaciter adhiberent, ut Gregorius Papa ultra montes veniret, & a vinculo excommunicationis eum absolveret. Quo facto Rex ore proprio juramentum præstitit, quod in adventu ipsius Pontificis absque malo ingenio ejus staret mandato: & consequenter Principes iterum juraverunt in hunc modum, ut si Rex quod juraverat observaret, ipsi cum eo in manu valida proficiscerentur ad urbem Romam; & recepta Imperialis Coronæ dignitate a Domino Gregorio papa, descenderent cum exercitu in Apuliam & Calabriam contra Normannos, qui tunc adversabantur Apostolicæ Sedi; & terram ipsam, expulsis Normannis, Beato Petro & Ecclesiæ Romanæ restituerent. Quod si Rex hoc facere denegaret, ex tunc ipsi Principes eum neque pro Rege neque pro Domino habere deberent. [ab iis ad colloquium invitatus Papa,] Quibus rite completis & juramento firmatis, Archiepiscopum Treverensem miserunt Romam, quatenus ea quæ de sedanda discordia inter Ecclesiam & Imperium constituerant, Episcopis & Cardinalibus innotesceret, & propter hoc Romanum Pontificem usque ad civitatem Augustam secure conduceret. Sed quod fraudulenter Archiepiscopus ipse, per velatam Regis astutiam, captus fuerit apud Placentiam, & postmodum vix liberatus, propter historiæ longitudinem prætermittimus scribere.

8. [Vercellas usque progreditur,] Venerabilis itaque Papa Gregorius, audita legatione tantorum Principum, licet tunc gravissima hiems instaret; ne tantum bonum, quod de pace sperabatur, per ipsius negligentiam remaneret,

cum eodem Archiepiscopo ipsius itineris difficultatem assumpsit, & usque ad Vercellas processit. Eo autem nihil sinistre suspicante de Regis promissione, repente insonuit, quod ipse Rex velocissimo cursu jam transierat Alpes, & in occursu Pontificis hostiliter festinabat. Quod facinus inopinatum postquam Episcopus Vercellensis cognovit, licet Regis Cancellarius haberetur, Pontifici tamen rei veritatem fideliter intimavit. Quo audito & in veritate comperto, Pontifex statim avertit habenas, & ad tutissimum castrum Comitissæ Matildis, [sed comperto periculo Canusium se recipit:] Beati Petri devotissimæ filiæ, quod dicitur Canusium, non segniter festinavit, & se in tuto cum Fratribus suis recepit. Rex vero, perpetrati perjurii conscius, ubi reatum suum indubitanter publicatum cognovit, deposita ferocitate, tamquam vulpes callida, simplicitatem columbinam induit; & usque ad ipsum castrum, ut mereretur absolvi, Pontificem sequi non destitit: in quo loco super nivem & glaciem nudis pedibus per dies aliquot stetit, & absolutionis gratiam instantissime postulavit. Post multas itaque disceptationes & varia consilia, post satisfactionem & absolutionis gratiam, idem Pontifex inter Missarum solennia Regi, Hostiam Christi porrigens, dixit: Si corde bono accedis, [ibique supplicem Regem absolvit.] & quod ore profiteris mihi observare disponis, hoc sacrum Corpus sit tibi, sicut Apostolis, ad salutem; alioquin indigne percipies illud sicut Judas [Iscariotes], & judicium tibi absque dubio manducabis. Et statim ad osculum eum recepit, & post Missam cum ipso paterna caritate comedit: præterea excommunicatos qui cum Rege venerant fecit absolvi, & in pace omnes dimisit.

9. [ast ejus simulatione detecta,] Decurso itaque instantis anni circulo, quamquam in facie Pontifice Rex devotus & obediens videretur, corde & opere, sicut rei effectus postmodum indicavit, contrarius sibi; & semper in insidiis efficaciter extitit. Nocturnis enim temporibus, cum

Guiberto & Centio Romano, viro nequissimo, de quo mentionem fecimus superius, & aliis Ecclesiæ inimicis familiariter loquebatur, & nefariis eorum consiliis favorem praestabat. Sed cum videret Papam Gregorium a Castro Canusii nullo modo posse divelli, Papiam moraturus perrexit, ubi eumdem Centium pessima morte defunctum invenit; cujus execrabile funus idem Guibertus cum ceteris excommunicatis pompatice & lamentabiliter celebravit. Eodem tempore, cum Rex Henricus in partibus Italiæ moraretur, Principes Regni apud Villam Forchem in unum pariter convenerunt, [Principes Forchemii Rudolphum eligunt:] & Rodulphum egregium Ducem sibi in Regem unanimiter elegerunt, virum siquidem magni consilii, & in armis frequenter expertum, ac nimis illustrem. Quod ubi Rex Henricus audivit, non mediocriter commotus est, & in iracundiam vehementer exarsit. Verumtamen, sicut vir callidus & sagax, Dominum Papam Gregorium per nuntios suos blande & humiliter exoravit, quatenus eumdem Rodulphum mox excommunicationi subjiceret. Pontifex autem consilio habito, respondit se hoc libenter facturum, si Rodulphus a se vocatus rationem sui facti reddere nollet: non enim justum aut rationabile videbatur, ut priusquam conveniretur excommunicationis gladio puniri deberet. Hujus itaque responsionis occasione adversus Pontificem maximam indignationem concepit; sed quia gravissima sibi negotia incumbebant, hoc prætermisso, in Franciam & Bavariam contra Rodulphum in manu valida festinavit: econtra Rodulphus, de justitia sua confidens, [hinc inter partes bella enata,] ad conflictum certaminis animositate maxima properavit. Quid plura? Horribili bello utrimque commisso, cæsa sunt multa millia hominum hinc inde: sed quis eorum prævaluerit non habetur certum.

10. Post hoc autem Dominus Gregorius regressus est cum honore ad urbem Romam, & illico Synodum convocavit; [cum magna utrimque cæde.] in qua interfuerunt Nuntii

amborum Regum, quibus Pontifex districte præcepit, ne ipsi Reges ante adventum Legatorum suorum pugnare præsumerent; sed congruus locus ab Episcopis utriusque partis inveniretur, in quo ante ipsos Legatos rationes suas quæque pars secure valeat demonstrare. Quod verbum licet Nuntiis ipsis placuerit, impediente tamen humani generis inimico, disturbatum fuit; & iterum peccatis exigentibus inter eosdem Reges horribiliter est pugnatum, ubi maxima virorum fortium multitudo cecidit. Quæ causa dum devenit ad aures summi Pontificis, pro tanta occisione vehementer ingemuit: sed a pio quod cœperat opere nolens desistere, Synodum in proxima Quadragesima iterum convocavit: in qua utriusque partis Nuntii venientes, [Causæ cognoscendæ missi Legati] juraverunt ore proprio, quod statutum ab Apostolica Sede colloquium per culpam ipsorum Regum nullatenus est disturbatum. Ideoque deliberato Consilio Pontifex ad partes illas Venerabiles viros Petrum Albaneum, atque Odalricum Paduanum Episcopos, & Aquilegicum Patriarcham, pro sedando tantæ discordiæ malo, transmittere studuit: quibus in mandatis dedit, ut eosdem Reges a bellorum congressibus prohiberent, & convocata Synodo Episcopos & religiosos viros ad suam præsentiam juberent accedere. Qui accepto mandato transierunt ad Regem in Bavariam, [nihil proficiunt.] & ei consilium & voluntatem Patris sui Pontificis ostenderunt: sed apud ipsum efficere nullatenus potuerunt, quod in Regno suo pateretur Synodum celebrari, nisi Rodulphum Regem absque citatione, non confessum vel convictum, excommunicationis vinculo innodarent. Quod quia Legati facere non præsumpserunt, dolentes quod absque fructu eorum fatigatio remanebat, infecto negotio remearunt ad urbem Romam. [Reconciliatur Robert. Guiscardi.] Iterum autem inter eosdem Reges acriter est pugnatum, & multa millia hominum, maxime Boëmorum, cæsa sunt. Interea venerabilis Pontifex, receptis Nuntiis Roberti Guiscardi, egregii Normannorum Ducis, versus Apuliam post octavas

Pentecostes iter arripuit, & cum ipso apud Aquinum colloquium habuit. Congrua itaque ab eo satisfactione suscepta, prius a vinculo excommunicationis eum absolvit, & consequenter fidelitatem & homagium ejus recepit. Postmodum vero jam assumptum in specialem Beati Petri Militem, de totius Apuliæ & Calabriæ Ducatu, per vexillum Sedis Apostolicæ, investivit.

CAPUT III.

Guiberti Antipapæ promotio: Henrici fuga ab Vrbe: mors Gregorii.

11. Eodem quoque tempore Rex Henricus, in magna superbia elevatus, [Henricus Gregorio minatus Antipapam] antedictum Leimarum Bremensem & Hermannum Bambergensem Antistitem, cervicosos viros, destinavit ad Urbem Romanam: per quos nimis proterve mandavit Papæ Gregorio, ac si potestatem super eum haberet, quatenus Rodulphum sibi adversantem excommunicare nullatenus protelaret: quod si non faceret, ipse Papam a sibi acquireret, qui ecclesiastica censura sui hostis insolentiam coërceret. Venerabilis Papa, qui pro justitia sanguinem proprium fundere paratus erat, non ad procacitatem verborum superbi Regis, sed ad mandata Judicis æterni respiciens, sæpe fatum Rodulphum, rationem justam prætendentem, anathematizare, sicut non debuit, minime voluit: sed eumdem Regem frequenter commonitum, & a suis excessibus non resipiscentem, [ideoque iterum excommunicatus,] quoniam legatos Sedis Apostolicæ Concilium in terra dominationis suæ nequaquam celebrare permisit, tamquam inobedientem & rebellem iterato excommunicationi subjecit; quibus ita peractis, Legati cum indignatione ad Regis præsentiam redierunt, ipsius animum ad deteriora, sicut viri Deo odibiles, instantius commoventes. Rex vero ubi se cognovit per

sententiam Romani Pontificis a consortio fidelium segregatum, tristis effectus est: sed cum a diversis diversa darentur sibi consilia, in anxietatis dubio positus, quid potius eligeret ignorabat. Tandem perversorum Antistitum & impiorum Principum sententia prævalente, apud Brixiam generalem Curiam disposuit celebrare. [in conciliabulo Brixiensi] Convenerunt itaque in loco ipso plurimi seditiosi & infames Episcopi, cum multitudine Clericorum & Principum, quatenus in jacturam Domini Gregorii Papæ possent aliquid mali ordinare vel statuere, ut inter Romanam Ecclesiam & Imperium discordia futuris temporibus fulciretur. Communicato itaque execrabili & detestando consilio, de consensu ipsius Regis, [electum Guibertum adorat.] elegerunt in Romanum Pontificem, immo Antipapam, Guibertum Ravennatensem, virum manifeste perjurum, atque omni malitia & dolositate plenum. Et quoniam plerumque contigit, ut peccatum sit pœna peccati, de superbiæ radice processit ad perjurium, de perjurio ad inobedientiam, de inobedientia ad excommunicationem cecidit, & de excommunicatione pervenit ad idololatriam. Hunc talem, sicut diximus, Rex Henricus adoravit pronus in terram; qui etiam, suadente Dionysio Placentino Episcopo, jurasse asseritur, ut ab eo Imperii coronam acciperet. Quid plura? Ita peccatis exigentibus, omnes qui præsentes aderant mente excæcati sunt, non ut respicerent cælum, sed ad ejus vestigia osculanda, heu! proh dolor! se pariter incurvarunt. Et his ita peractis, Rex in apertam hæresim lapsus, ad propria in Octavis Apostolorum regressus est; Guibertus vero hæresiarcha, insignitus Papalibus insigniis, cum complicibus suis pompose intravit Italiam.

12. [Cum Rodulfo pugnans vincitur quidem,] Eodem tempore idem Rex, in maxima potentia & manu robusta, commissurus prælium cum Rege Rodulpho, contumaciter intravit Saxoniam; cui ex adverso Rodulphus potenter occurrit; & atrocissimo hinc inde facto congressu,

Henricus contumeliose terga vertit, atque in longum acerrime ab hostibus persecutus, jam de vita diffidens, in quodam se castro recepit, ubi per septem dierum spatium latitavit. Rodulphus autem, sicut vir fortissimus & famosus, & in armorum exercitatione probatus, nequaquam fugit, sed victor & triumphator occubuit, quia eum sui non cognoscentes exitialiter vulneraverant. Cum autem diutius requireretur a sociis suis; tandem super stragem & cadavera inimicorum, non sine planctu maximo, [sed ejus morte intellecta audacior.] repertus est. Cujus mors postquam Henrico, latitanti & de fuga cogitanti nuntiata fuit; mox in altum cornu suum erexit, & adversus Dominum Gregorium Papam contumelias & terrores procaciter loqui cœpit, credens detestabilia facta sua in mortem Rodulphi Domino placuisse. Post ubi vero hæc gesta sunt, evolutis paucis diebus, Henricus filius ejus cum exercitu illustris Comitissae Matildis pugnavit: [& victoria a filio relata,] & quia, sicut fieri solet, varius est eventus belli, victoriam habuit. His igitur successibus provocatus derepente intravit Italiam, & post Pascha cum idolo quod erexerat Romam veniens, circa Pentecosten castrametatus est in prato Neronis. Sed quis tantorum prudentium virorum admirari non poterat Regis & Guiberti hæresiarchæ apertam insaniam, & impudentem stultitiam? Quamvis enim mentis oculos perdiderint, visus tamen corporis non amiserant. An non videbant illam bestiam, quæ ab eis ducebatur, quam honorifice a Romanis suscipiebatur & venerabatur? [Guibertum Romam ducit frustra, semel,] Quippe pro laudibus exhibebant convitia, pro canticis ululatus, pro cereis lanceas, pro cœtibus Clericorum armatos. Ut autem in paucis plurima perstringamus, post agrorum vastationem, & multas cædes suorum civium, post varias clades atque miserias, quas perpessi sunt Romani, quia Pseudopapam recipere contempserunt; Rex, concepta spe ac desiderio suo fraudatus, & in sua erubescentia confusus, in Lombardiam cum suo idolo remeavit, & Dominus Gregorius Papa in Apostolica Sede

remansit intrepidus.

13. [iterumque,] Anno quoque secundo per Spoletanum Ducatum ad Urbem iterum redit; & per totum Quadragesimale tempus ipsam Romam cum multa hostilitate obsedit. Adveniente vero tempore Paschali, ut æstivum cauma vitaret, dispersit per circumpositas civitates exercitum, & ipse in Lombardiam cum paucis reverti studuit; Guibertum vero apud Tiburtum dimisit, & exercitui suo praefecit: qui postposito Sacerdotio, per incumbentem æstatem agros & segetes Romanorum vastavit, & alia mala tamquam vir sanguinum eisdem Romanis hostiliter intulit. Sic tertio quoque anno idem Rex ad obsidendam Romam reversus est: [Tertio anno simulans Rex se cum Gregorio rediturum in gratiam,] sed quia seipsum excommunicatum a Cluniacensi Abbate atque aliis religiosis Deum timentibus pro certo haberi cognovit, ut eorum simplicitatem melius circumvenire posset, ad callida se argumenta convertit. Post captionem itaque Ostiensis Episcopi & aliorum multorum, quos præcepit absolutos dimitti; universis Romam visitare volentibus firmam securitatem dedit, quam juramento publice confirmavit; & ut popularem favorem omnino consequeretur & gratiam, in publico dixit, quod a Domino Gregorio Papa Imperialis coronæ dignitatem vellet accipere. Quod postquam populus Romanus cum religiosis viris audivit, non mediocriter lætati sunt omnes; & ad vestigia Pontificis lacrymabiliter accedentes, ipsum cum magna instantia exoraverunt, [licet satisfacere Ecclesiæ renueret, a Romanis recipitur;] ut patriæ jam fere perditæ miseraretur, & paterna clementia condoleret. Pontifex autem, qui pro justitia & ecclesiastica libertate tuenda, si rationabilis causa exigeret, mortem subire paratissimus existebat, constanter in hunc modum respondit: Ego versutias & calliditates Regis frequenter expertus sum: sed, si vult in iis in quibus manifeste peccavit Deo & Ecclesiæ

satisfacere, ipsum libenter absolvam, & Imperialem sibi coronam cum benedictione imponam; alioquin nec debeo, nec possum vos in hac parte ullatenus exaudire.

14. Quod verbum cum Rex remordente conscientia denegaret facere, & populus Pontifici per plures dies vehementer instaret, ut absque satisfactione Regem susciperet, & Pontifex ad eorum cæcas preces omnino permaneret immobilis; Rex paulatim cœpit popularem favorem pecunia & terrore sibi acquirere. Quod ut Pontifex manifeste cognovit, de constantia populi prorsus diffidens, in Castro Crescentii se cum Fratribus suis recepit. Rex itaque; quoniam populum Romanum ad voluntatem suam indubitanter attraxerat, [& Guibertum coronari faciens ab eo vicissim coronatur;] Guibertum in Sede Apostolica violenter intrusit. Sed cum de Romana Ecclesia nullum Episcopum vel Cardinalem posset habere, Bononiensi, & Mutinensi, atque Cerviensi e Pseudoëpiscopis fecit eum, secundum consuetudinem Romanorum Pontificum, execrabiliter benedici: & in festo Paschatis ab eodem Guiberto Imperii coronam impudenter assumpsit: post modicum vero ad obsidionem Castri Crescentii universos Romanos conduxit. Pontifex autem, sicut vir cautus & providus, jam diu Robertum Guiscardi, egregium Normannorum Ducem, solicitate studuerat, ut in manu valida contra illatam sibi violentiam, & potenter succurreret; quem ad ipsius deliberationem cum maximo exercitu celeriter venientem audivit. Quod ubi Rex Henricus in veritate cognovit, vehementer expavit, & illico ad ecclesiam S. Petri rediens, domo Capitolina & Leonina civitate destructa, vale faciens Romanis, cum eodem Guiberto, non sine multo rubore, aufugit. In sequenti die, antequam Senam Rex pervenisset, memoratus Robertus Dux, tamquam leo fortissimus, Romam violenter intravit, quam non per triennium, sicut Rex Henricus, sed una & eadem die in manu valida cepit: [sed adventu Rob. Guiscardi coactus

ab obsidendo Gregorio desistere] atque beatissimum Patrem & Dominum nostrum Papam, suffragantibus sibi sanctorum Apostolorum Petri & Pauli meritis, ab obsidione qua tenebatur potentissime liberavit. Sic itaque ipsam venerabilem civitatem velociter expugnatam, sicut gloriosus triumphator, per plurimos dies possedit, vendens plurimos ex ipsis perfidis civibus, qui Dominum & Pastorem suum perdiderant: quosdam vero mutilavit, [urbem arbitrio victoris relinquit.] & quosdam secum usque ad Calabriam captivos duxit: sed in ingressu ipsius Civitatis regionem Lateranensem ad Colosseum ferro & flamma combussit. His igitur ita peractis Dux ad propria rediit, & Patrem suum Gregorium Pontificem, in Lateranensi palatio sedentem cum Fratribus suis Episcopis, & Cardinalibus, in pace dimisit, pertractantem Ecclesiæ negotia pro sui officii debito, de diversis mundi partibus emergentia.

15. [Gregorius a Mansionariis purgat ecclesiam S. Petri,] Hic liberavit ab illicita occupatione sexaginta Mansionariorum B. Petri ecclesiam, qui universa Oratoria seu ministeria ipsius ecclesiæ præter majus altare, quadam violentia detinebant; & cunctas oratorum advenientium oblationes in usus proprios redigebant. Erant autem Cives Romani, uxorati seu concubinarii, barba rasi & mitrati, mentientes oratoribus & præcipue multitudini rusticanæ Lombardorum, asserentes se Cardinales Præsbyteros esse; quorum utique oblationibus receptis, indulgentiam eis & remissionem peccatorum ausu nefario impudenter præstabant. Hi occasione custodiendæ ecclesiæ; consurgentes intempestæ noctis silentio, infra & circa eamdem ecclesiam multa impune homicidia, rapinas, varia stupra, & diversa latrocinia exercebant: quos, sicut diximus, Beatus Pontifex ab eadem ecclesia non sine multa difficultate removit, & custodiæ curam honestis Clericis & Sacerdotibus commisit & tradidit. Hic ter quaterque vere Beatus

Pontifex, post diutinam in Urbe moram, [& Salerni moritu,] descendit in Apuliam; & occurrente sibi sibi jam dicto Duce Roberto Guiscardi, Salerni famosam civitatem gloriose intravit. Ibique, dum salutis monita concurrenti populo daret, repente in lectum ægritudinis decidens, in beata confessione, post modicum, diem feliciter clausit extremum. Ad cujus utique corpus, in B. Matthæi basilica honorifice tumulatum, mirabilis Deus multa miracula operari dignatus est.